

Вікторія Бабаліч
кандидат педагогічних наук, доцент
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Розглядається питання формування соціальної компетентності у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Основна увага приділена досвіду зарубіжних країн. Теоретично обґрунтовано стратегічні напрямки розв'язання проблеми покращення якості освіти у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Представлено моделі, програми фахової підготовки вчителів фізичної культури і тренерів, що сприятимуть їхньому соціальному зростанню.

***Ключові слова:** соціальна компетентність, студент, фізична культура і спорт, досвід зарубіжних країн.*

Постановка проблеми. Сьогодні виникає потреба у підготовці висококваліфікованих, конкурентоспроможних на ринку праці кадрів галузі фізичної культури і спорту (ФКіС), соціально-професійні якості яких відповідатимуть вимогам часу. Більш того, увага до ролі ФКіС у галузі освіти в останні роки істотно зросла, у зв'язку з чим залишається дискусійним питання щодо якості освіти та набору загальних і професійних компетентностей майбутнього фахівця ФКіС, серед яких важливе місце посідають соціальні знання, уміння і навички.

Про важливість, особливість, а також специфічність формування соціальної компетентності у педагогічних фахівців наголошують науковці О. В. Варецька, М. О. Докторович, І. Б. Зарубінська, В. А. Ковальчук, Н. М. Лавриченко, І. О. Пометун.

Так В. А. Ковальчук у дисертаційному дослідженні “Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем” визначає необхідність формування соціальної компетентності як складової у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя. Рівень її сформованості характеризує наступними показниками: знання про роль і функції особистості як члена суспільства, його права та обов’язки; уміння співпрацювати із представниками різних соціальних груп відповідно до професійних обов’язків; вміння стимулювати учнів до самостійного прийняття тактичних та стратегічних рішень: як навчатися, чому навчатися, який шлях у житті обрати; вміння вчити учнів аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи в них власне місце, та проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідуумів, відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві; вміння вчити учнів продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими; вміння аналізувати та конструктивно розв’язувати педагогічні задачі, конфлікти, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання; вміння вчити учнів спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; вміння вчити учнів враховувати історичний та соціальний досвід попередніх поколінь, досліджувати суспільні проблеми, прогнозувати тенденції суспільного життя, робити відповідальний вибір способу їх розв’язання у процесі навчання, в особистому та суспільному житті; вміння вчити учнів реалізовувати та захищати свої права, інтереси в умовах громадянського суспільства та застосовувати стратегії поведінки, спрямовані на зміцнення української держави; вміння застосовувати різні педагогічні методи для стимулювання в учнів накопичення соціального досвіду,

формування позитивних навичок поведінки, розвитку ініціативи [2, с. 479-480].

Таким чином, оперативно відреагувати на нагальні проблеми суспільства покликана вища освіта, яка має можливість створити всі умови для формування соціальної компетентності майбутніх фахівців ФКіС під час навчання у вищому навчальному закладі. З огляду на те, що вище означена проблема є маловивченою, важливим є дослідження досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Так, турбуючись про здоровий спосіб життя та з метою налагодження міжособистісних контактів, зменшення соціально-культурних відмінностей та різних психологічних бар'єрів уряд Англії розробив стратегію «Спортивне майбутнє для всіх», що націлена на розвиток масових видів спорту в країні. Це довготривалий проект розрахований на десятиліття передбачає залучити якомога більшу кількість населення до активного способу життя. У стратегії велику увагу приділено проблемі фахової підготовки майбутніх фахівців ФКіС. У зв'язку з чим визначено низку основних стратегічних питань, що покращать їхню професійну освіту і будуть сприяти подальшій професійній інтеграції у сучасних умовах [3].

Сприяти об'єднанню, взаємодії, взаєморозумінню, зближенню, покращенню комунікації між людьми засобами ФКіС серйозно налаштована спільнота Нідерландів. В країні розроблено низьку урядових програм («На шляху до більш безпечного спортивного середовища» (2011-2016 рр.); «Спорт» (2013-2017 рр.) та національних програм («Спорт і справи на шляху до мети» (2016 р.н.)), які підсилені науковими дослідженнями в області ФКіС: позитивний розвиток молоді за допомогою ФКіС (Р. Холт); концепція позитивного здоров'я (Ф. Коолтер); соціальна цінність та переваги спорту (Н. Бонстра, Н. Херменс); позитивний вплив та соціальна значущість ФКіС (М. Барт де ла Файл-Деутиком, М. Ботенбурі, Д. Коллард, Р. Вовил та ін.); соціальна сутність спорту (К. Бредфулд, А. Єлін, Р. Хокман та ін.).

Аналіз зазначених документів переконує, що уряд Нідерландів серйозно налаштований на підвищення соціальної значущості ФКіС. Досконалість і ґрунтовність розроблених програм підтверджується їхніми проміжними результатами відображеними у щорічних звітах перед урядом. Зазначимо, що у програмах приділяють велику увагу розвитку соціальної компетентності особистості її сформованість допоможе впевнено вирішувати соціальні проблеми у суспільстві, формує характер, толерантність, навчає колективній і партнерській взаємодії, прищеплює життєві навички, навички управління в «спортивному контексті» (фізичного, пізнавального й соціально-емоційного характеру).

Наприклад, програма «Спорт» націлена на підвищення ролі ФКіС у житті суспільства, запроваджена за сприяння партнерських організацій «Flexus Youth Square», «Допомога спорту в Роттердамі», Нідерландський інститут фізичного виховання і спорту (NISB), муніципалітету Роттердама, останній з яких у більшому ступені опікується підтримкою наукових досліджень і сприяє поширенню і впровадженню їхніх ідей серед населення [5]. Таким чином створюються належні умови для об'єднання людей з різних соціальних спільнот, прошарків, груп, індивідів, а ФКіС виступають інструментом соціального розвитку, соціальної інтеграції та адаптації соціально незахищеної молоді Нідерландів. Серед основних завдань програми залучення фахівців ФКіС до соціально-особистісного розвитку молоді та визначити їхню роль у формуванні особистості під час занять.

Про підготовку високопрофесійних і конкурентоспроможних фахівців ФКіС на ринку праці турбується не тільки уряди країн, а й вищі навчальні заклади освіти. Які постійно удосконалюють систему навчання, шукають інноваційні шляхи для покращення навчального процесу, що спрямовані на інтеграцію знань умінь і навичок у професійну діяльність. Прикладом пошуку інноваційних підходів є освітньо-спортивна модель створена американкою Деріл Сідентоп [4].

Розроблена модель дає можливість студенту набуваючи професійного досвіду змінювати соціальні ролі, в залежності від статусу (займаної посади), який визначає викладач, тим самим сприяє кращому оволодінню соціальними навичками. Означена модель запроваджена для предмету «Спортивні ігри», де студенти покращують свої професійні компетентності (знаннями, уміннями і навичками), а головне – набувають досвіду соціальної взаємодії, виконують різні функціонально-соціальні ролі (капітан, рефері, фітнес-інструктор, секретар, технічний менеджер, член спортивної ради, помічник капітана, репортер), навчаються працювати у команді.

Представлена модель передбачає і зворотній зв'язок – це час коли студенти аналізують свої дії, вносять корективи, прислухаються до порад викладача і колег, обговорюють плани на майбутнє. Ця спільна праця згуртовує колектив, навчає відповідальності, взаємовиручці, сприяє формуванню соціальних компетентностей майбутнього фахівця.

Аналіз наукової літератури показав, що існують різні структурні моделі, які націлені на формування професійної, соціальної компетентності у майбутніх фахівців ФКіС. Серед них ми визначаємо так звані локальні моделі, які розраховані на оволодіння компетентностями у межах однієї дисципліни і загальні – спрямовані на оволодіння фаховими компетентностями за увесь період навчання.

До загальних ми віднесли модель створену у Канаді (провінція Квебек) [6], її передумови, реформування системи освіти, яка набула низьку радикальних змін, по-перше, перегляд традиційної системи навчання. По-друге, особливості студентського контингенту (емігранти, релігія, соціальна адаптація тощо).

Запроваджена модель дотримується ідей компетентнісного підходу і визначає дванадцять компетентностей, якими зокрема повинен оволодіти і майбутній фахівець з ФКіС. У представленому переліку професійних компетентностей ми зупинимося на двох, які на нашу думку впливають на формування соціального аспекту.

Отже, перша компетентність спрямована на розвиток вмінь планувати, організувати контроль за діяльністю учнів, а також сприяє соціальному зростанню. Соціальний аспект сформованої компетентності вбачаємо у вмінні студента створювати умови і застосовувати методи, які можуть бути використані для вирішення проблеми неприйнятної поведінки з боку учнів. Друга компетентність – розвиток соціального конструктивізму, що спрямовує учнів, за допомогою відповідних заходів, до виконання навчальних завдань; сприяє об'єднанню студентів заради спільної роботи; виявляє проблеми, які виникають під час викладання/навчання та використовує відповідні ресурси для їхнього усунення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином досвід зарубіжних країн показує динамічність і різноплановість запроваджених підходів до формування соціальної компетентності у майбутніх фахівців ФКіС і переконує нас у тому, що на сьогодні не існує універсальних підходів до вирішення означеної проблеми. Саме це і буде предметом нашого подальшого наукового пошуку.

Література

1. Варецька О.В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Олена Володимирівна Варецька. – Київ, 2015. – 630 с.

2. Ковальчук В. А. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем: дис... доктора пед. наук : 13.00.04 / Ковальчук Валентина Антонівна. – Житомир., 2016. – 514 с.

3. DCMS (Deportament for Culture,Media and sport) A sporting Future for all, London: DCMS, 2001. – 46 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://www.kzndsr.gov.za/LinkClick.aspx?link=GIS%2Fgovplan2001+-+UK.pdf&tabid=130&mid=921>

4. Siedentop D. What is sport education and how does it work? / D. Siedentop, // Journal of Physical Education, & Dance. – 1998. – №69. – №4 - С. 18–20.

5. Super S. Sport voor kwetsbare jongeren – [Электронный ресурс]/ S. Super, N. Hermens, W. Westerhof // Tussenbalans onderzoeksproject Jeugd, Zorg en Sport. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/column-xl/item/98831/sport-voor-kwetsbare-jongeren---tussenbalans-onderzoeksproject-jeugd--zorg-en-sport>

6. Teacher Training – Orientations – Professional Competencies : Dépôt légal – Bibliothèque nationale du Québec, 2000. – 235 p. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.education.gouv.qc.ca/fileadmin/site_web/documents/dpse/formation_ens_a.pdf].